

Regeringens proposition

1980/81:91

med vissa bestämmelser om hemtillverkning av vin;

beslutad den 6 november 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

KARIN SÖDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om åtgärder mot de s.k. snabbvinsatserna. Ett syfte med åtgärderna är att stävja att bl.a. ungdomar, i strid mot de restriktioner som annars gäller på alkoholområdet, genom snabbvinstillverkning får tillgång till stora kvantiteter alkohol. Försäljningen av vinsatser rymmer också enskilda vinstintressen som av alkoholpolitiska skäl inte bör få förekomma. Det föreslås ett förbud mot försäljning av sådana vinsatser. Den tillåtna hemtillverkningen av vin inskränks till den traditionella med frukt och bär som råvaror. Dessa ändringar föreslås införda i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 maj 1981.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m.**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m.

dels att 16 § skall upphöra att gälla,

dels att 10, 14, 24, 31-33, 35 och 37 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att rubriken närmast före 18 § skall lyda "Destillationsapparater, aktiverat kol och färdigförpackningar för vintillverkning",

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 19 a §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

10 §

För tillverkning av vin inom landet får ej användas extrakt eller koncentrat av druvmust eller av annan fruktsaft.

Tillståndsmyndigheten får för visst fall medgiva undantag från bestämmelserna i denna paragrafsåvitt avser annan tillverkning än hemtillverkning.

Vid hemtillverkning av vin skall som råvaror användas färska eller torkade frukter, bär, rabarber eller druvor.

Beredningsämnen och sådana särskilda tillsatser som är avsedda att ge vinet en viss smak får användas endast i den mån det inte strider mot föreskrifter meddelade av tillsynsmyndigheten.

14 §

Malt- och läskedrycker får utlämnas från tillverkningsställe endast i slutna kärl eller behållare av typ som har godkänts av tillståndsmyndigheten eller med avseende på rymden blivit godkända enligt lagen (1971:1081) om bestämning av volym och vikt. Utan hinder härav får malt- och läskedrycker utföras ur landet, föras till frihamn, eller, när fråga är om starköl, intagas i exportbutik eller läggas upp på tullager som har inrättats för förvaring av proviant.

Kärl eller behållare som avses i första stycket skall vara försedda med uppgift om dryckestillverkarens

Kärl eller behållare som innehåller malt- eller läskedrycker och utlämnas från tillverkningsställe skall vara för-

Nuvarande lydelse

namn eller om tillverkningsstället eller med dryckestillverkarens inregistrerade varumärke. På kärl som innehåller maltdryck skall dessutom finnas uppgift om varuslag (lättöl, öl, starköl) samt på kärl som innehåller läskedryck uppgift om dryckens benämning. Namn och tillverkningsställe får *angivas* med förkortning, som tillståndsmyndigheten har godkänt. Varuslag får *angivas* med särskild beteckning, som godkänts av tillståndsmyndigheten. Kärl eller behållare som innehåller maltdryck får *ej* försees med uppgift som är ägnad att *giva* drycken sken av att tillhöra annat varuslag än det som den är hänförlig till.

Omförpackning av maltdrycker får göras endast av *tillverkare av sådan vara*.

Utan hinder av vad i första stycket sägs får utlämning av läskedrycker i öppet kärl ske från automat som godkänts av tillståndsmyndigheten eller har blivit vederbörligen justerad.

Föreslagen lydelse

sedda med uppgift om dryckestillverkarens namn eller om tillverkningsstället eller med dryckestillverkarens inregistrerade varumärke. På kärl som innehåller maltdrycker skall dessutom finnas uppgift om varuslag (lättöl, öl, starköl) samt på kärl som innehåller läskedrycker uppgift om dryckens benämning. Namn och tillverkningsställe får *anges* med förkortning, som tillståndsmyndigheten har godkänt. Varuslag får *anges* med särskild beteckning, som godkänts av tillståndsmyndigheten. Kärl eller behållare som innehåller maltdrycker får *inte* försees med uppgift som är ägnad att *ge* drycken sken av att tillhöra annat varuslag än det som den är hänförlig till.

Omförpackning av maltdrycker får göras endast av *den som tillverkar sådana drycker*.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte för malt- och läskedrycker som utförs ur landet, förs till frihamn, eller, när fråga är om starköl, intas i exportbutik eller läggs upp på tullager som har inrättats för förvaring av proviant.

16 §

Den som ämnar upptaga tillverknings för försäljning av lättöl eller läskedrycker eller övertaga rörelse med sådan tillverkning skall hos till-

Nuvarande lydelse

synsmyndigheten i förväg anmäla när han ämnar upptaga tillverkningen eller övertaga rörelsen. Sådan anmälan skall även göras om tillverkningen lägges ned eller avbrott göres i den.

Föreslagen lydelse

19 a §

Förpackningar som innehåller två eller flera separat förpackade råvaror eller beredningsämnen för hemtillverkning av vin får inte saluhållas.

24 §¹

Tillståndsmyndigheten skall utfärda bevis att tillstånd har meddelats och att anmälan som avses i 15 eller 16 § har fullgjorts.

Tillståndsmyndigheten skall utfärda bevis att tillstånd har meddelats och att anmälan som avses i 15 § har fullgjorts.

Vägrar tillverkare att lämna tillträde för kontroll eller att tillhandahålla handelsböcker och övriga till verksamheten hörande handlingar eller att lämna varuprov eller uppgifter om tillverkningen, får tillståndsmyndigheten förelägga vite. Försuttet vite utdömes av myndigheten.

31 §

Den som bryter mot 19 § dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som bryter mot 19 eller 19 a § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

32 §

Den som i strid mot
1. 14 § första stycket utlämnar malt- eller läskedrycker,
2. 14 § tredje stycket omförpackar maltdrycker utan att vara tillverkare, dömes till böter.

Den som i strid mot 14 § andra stycket omförpackar maltdrycker utan att vara tillverkare, döms till böter.

33 §

Den som ej iakttagit i 15 eller 16 § föreskriven anmälningskyldighet dömes till böter, högst femhundra kronor.

Den som inte iakttagit den i 15 § föreskrivna anmälningskyldigheten döms till böter, högst femhundra kronor.

¹ Senaste lydelse 1980:240.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 §

Sprit, vin, starköl och öl samt mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall jämte redskap som har använts vid tillverkningen, råämnen som uppenbarligen har varit avsedda för tillverkningen och beredningen samt kärl och emballage, i vilket varorna har förvarats, förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkat.

Destillationsapparat eller apparatdel som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av sådan apparat eller apparatdel skall förklaras förverkad. Detsamma gäller även utbyte av brott som har sagts nu.

Begår någon brott som avses i 19 § skall hos honom befintliga förråd av aktiverat kol och annat renings- eller filtreringsmedel förklaras förverkade.

Förordnande om förverkande skall ej meddelas om det är uppenbart obilligt.

Sprit, vin, starköl och öl samt mäsik som har varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkade. Även redskap, råämnen, kärl och emballage, som använts eller uppenbarligen varit avsedda för tillverkningen, beredningen eller förvaringen av varorna skall förklaras förverkade. Likaså skall förråd av renings- och filtreringsmedel vilka uppenbarligen avsetts för rening eller filtrering av olovligen tillverkad sprit förklaras förverkade.

En destillationsapparat eller apparatdel som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet av apparaten eller apparatdelen skall förklaras förverkad. Detsamma gäller utbyte av brott som har sagts nu.

Begår någon brott som avses i 19 eller 19 a § skall hos honom befintliga förråd av aktiverat kol, andra renings- eller filtreringsmedel och förpackningar som avses i 19 a § förklaras förverkade.

Om ett förordnande om förverkande skulle vara uppenbart obilligt får det helt eller delvis efterges.

37 §

Den som olovligen har tillverkat sprit skall dömas att betala straffskatt med juttiofem kronor per liter, dock minst trehundra kronor.

Den som olovligen har tillverkat vin skall dömas att betala straffskatt med tjugofem kronor per liter, dock minst etthundra kronor.

Den som olovligen har tillverkat starköl eller öl skall dömas att betala straffskatt med fem kronor per liter, dock minst etthundra kronor.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Beslut om straffskatt *skall ej meddelas om det är uppenbart obilligt.*

Om ett beslut om straffskatt skulle vara uppenbart obilligt får det helt eller delvis efterges.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1981.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-11-06

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Söder

Proposition med vissa bestämmelser om hemtillverkning av vin

1 Inledning

Hemtillverkning av vin för eget behov är i princip tillåten. I handeln förekommer färdigförpackningar för sådan tillverkning, s. k. snabbvinsatser. Hemtillverkning med hjälp av snabbvinsatser har blivit alltmer vanlig. Ett av riksdagen år 1977 antaget förbud att använda extrakt och koncentrat av safter vid vintillverkning (prop. 1976/77:108, SkU 40, rskr 231) har inte lett till att snabbvinsatserna har försvunnit. I stället har extrakten och koncentraterna i förpackningarna bytts ut mot råsaft.

Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor har i december 1979 föreslagit regeringen att sådana ändringar görs i lagstiftningen att hemtillverkning av vin med snabbvinsatser förhindras. Till grund för framställningen ligger en promemoria upprättad av socialstyrelsens alkoholbyrå. I detta ärende tas frågan upp om lagstiftning mot snabbvinsatserna. Vissa andra ändringar i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m. m. föreslås också.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Inledning

Riksdagen har upprepade gånger i stor enighet fastslagit den långsiktiga målsättningen för alkoholpolitiken. Målsättningen innebär bl. a. att den totala alltför höga konsumtionen av alkohol skall begränsas och att man skall komma till rätta med alkoholmissbruket.

Tillverkningen av och handeln med alkoholdrycker är restriktivt reglerade. I princip får alkoholdrycker inte tillverkas utan särskilt tillstånd och

staten har monopol på detaljhandeln med vin, spritdrycker och starköl. Genom bl. a. prissättning och beskattning anses det vara möjligt att påverka omfattningen av konsumtionen. Till skydd för ungdomen är det fastslaget att den som inte har fyllt 20 år inte får köpa spritdrycker, vin eller starköl.

Vid sidan av denna reglerade alkoholhantering förekommer det tillverkning för eget behov. Det är i princip tillåtet att tillverka vin för eget behov. Omfattningen av konsumtionen av sådant vin begränsas inte genom prissättning och beskattning. Tvärtom kan en aktiv prispolitik i fråga om Systembolagets drycker göra den enskilde mer benägen att göra eget vin. Det förekommer en betydande hemtillverkning av vin med hjälp av snabbvinsatser. Satserna finns att köpa i dagligvaruhandeln och ger på kort tid och med relativt enkla medel en dryck som är jämförbar med Systembolagets viner i varje fall vad gäller alkoholhalten. Snabbvinsatser kan utan restriktioner köpas av underåriga, vilket också förekommer i betydande utsträckning. Snabbvinsatserna har tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. År 1977 beslöts en lagändring med förbud mot användandet av extrakt eller koncentrat av saft vid vintillverkning (prop. 1976/77:108, SkU 40, rskr 231). Syftet var att markera att hemtillverkningen främst skulle avse tillvaratagande av frukt och bär. I annat sammanhang framhöll skatteutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande (SkU 1977/78:27) att socialstyrelsen och dess nämnd för alkoholfrågor med uppmärksamhet borde följa utvecklingen när det gällde försäljning av beredningar för vintillverkning och föreslå de åtgärder som påkallades.

Förbudet år 1977 mot användandet av extrakt och koncentrat vid vintillverkning har inte lett till att snabbvinsatserna har försvunnit. I stället för de förbjudna extrakten och koncentraterna ingår numera råsaft i satserna.

Skatteutskottet har under våren 1980 instämt i syftet med motioner, som har innehållit yrkanden om förbud mot snabbvinsatser (SkU 1979/80:44) men avstyrkt motionerna med hänsyn till att regeringen väntades lägga fram förslag om sådant förbud på grundval av nyssnämnda framställan från alkoholnämnden. Mot saluförandet av snabbvinsatser kan enligt utskottet åberopas inte enbart den alkoholpolitiska målsättningen att begränsa den alltför höga alkoholkonsumtionen utan också statens fiskala intressen och angelägenheten av att motverka det enskilda vinstintresset inom alkoholområdet. Utskottsutlåtandet har godkänts av riksdagen.

I enlighet med vad riksdagen har uttalat (SoU 1979/80:31, rskr 184) har regeringen under våren tillsatt ett samordningsorgan för alkoholfrågor (S 1980:06). Däri ingår ledande tjänstemän i berörda departement och cheferna för vissa statliga myndigheter. Samordningsorganet har till uppgift att lägga fram förslag till och samordna åtgärder inom alkoholpolitikens område (dir. 1980:47). Frågan om åtgärder mot snabbviner har jag dock funnit skäl att uppta särskilt i detta ärende. Samordningsorganet har deltagit i ärendets beredning.

2.2 Gällande ordning

År 1917 infördes tillståndstvång för yrkesmässig tillverkning av vin. Något ingrepp i rätten att för eget behov tillverka vin gjordes inte. Skälet härtill var att man ville göra det möjligt att tillvarata ett överskott av frukt och bär. Hemtillverkningen ansågs dessutom vara av förhållandevis liten omfattning, vinet tog lång tid att tillverka och risken för missbruk var liten. I förarbetena till den nya lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m.m. (LTD), som trädde i kraft den 1 januari 1978, anfördes i stort samma skäl som tidigare för fortsatt tillåten hemtillverkning (SOU 1974:91 s. 551, prop. 1976/77:108 s. 56 och SkU 40 s. 95).

Att hemtillverkning av vin i princip är tillåten i Sverige följer av 9 § LTD, där det sägs att vin, starköl eller öl ej får tillverkas utan tillstånd om det ej gäller tillverkning i hemmet för eget behov. Med vin förstås enligt 3 § LTD en dryck som är framställd genom jäsning av saft från druvor, bär, frukt eller rabarber och som innehåller mer än 1,8 viktprocent men högst 22 volymprocent alkohol.

Socialstyrelsen, som utövar tillsynen över lagens tillämpning, har i verkställighetsföreskrifter till 3 § LTD med hänvisning till rättspraxis bl.a. uttalat sig om användningen av socker och honung vid tillverkning av vin i hemmet för eget behov. (SOSFS (S) 1977:99). Den sammanlagda vikten av socker och honung får inte överstiga vikten av saften. 1 kg färska druvor, bär, frukt eller rabarber skall anses ge 0,8 kg saft. 1 kg russin, torkad frukt eller torkade bär skall anses ge 4 kg saft.

För tillverkning av vin inom landet får enligt 10 § LTD inte användas extrakt eller koncentrat av druvmust eller av annan fruktsaft. Tillståndsmyndigheten får för visst fall medge undantag från extrakt- och koncentratförbudet, såvitt avser annan tillverkning än hemtillverkning. Allmänt brukar man med extrakt avse en råvaras lösliga beståndsdelar, som uttagits med hjälp av lösningsmedel. Med koncentrat brukar man avse en råvara ur vilken lösningsmedlet helt eller delvis avlägsnats.

Bestämmelser om ansvar för olovlig vintillverkning finns i 28 och 34 §§ LTD. Den som olovligen tillverkar vin döms enligt 28 § till böter eller fängelse i högst sex månader. Har flera medverkat till gärningen äger, enligt 34 §, brottshalkens regler i 23 kap. 4 och 5 §§ motsvarande tillämpning.

Om extrakt eller koncentrat som är förbjudna vid tillverkning av vin säljs på sådant sätt att det framgår eller inger föreställning om att varorna är avsedda för vintillverkning, torde detta kunna beivras som medverkan till en efterföljande olovlig tillverkning av vin. Exempel på sådant förfarande erbjuder försäljning av ifrågavarande extrakt eller koncentrat tillsammans med tillbehör för tillverkningen. I enlighet härmed är det förbjudet att sälja snabbvinsatser i vilka extrakt eller koncentrat av saft ingår, något som också har konstaterats i socialstyrelsens verkställighetsföreskrifter.

2.3 Snabbvinsatserna

Vid traditionell hemtillverkning av vin används vanligen färsk frukt och färska bär. Tillverkningsprocessen har, åtminstone tidigare, varit omständlig och det har tagit relativt lång tid innan vinet ansetts lämpligt att dricka. Sedan början av 1970-talet har det blivit alltmer vanligt att tillverka vin i hemmen med hjälp av snabbvinsatser. De snabbvinsatser som såldes t.o.m. år 1977 innehöll vanligen saftkoncentrat, jäst, jästnärsalt, medel för att avbryta jäsningen, klarningsmedel och bruksanvisning. De råämnen som därutöver krävdes för tillverkningen var socker och vatten. Efter LTD:s ikraftträdande år 1978 har en övergång skett till snabbvinsatser som i stället för saftkoncentrat innehåller råsaft. Råsaft är en pressaft av bär eller frukt och den är varken extraherad eller koncentrerad.

En snabbvinsförpackning är ett färdigt och i handeln lätt åtkomligt paket för vintillverkning. Paketet innehåller en utgångsråvara (saft) vars egenskaper (socker- och fruktsyrhalt) fabrikanter känner väl. Han lämnar med utgångspunkt från dessa kända egenskaper tillverkningsanvisningar, preciserar mängden socker som skall tillsättas osv. Kemikalierna tillhandahålls doserade.

Snabbvinsatserna har marknadsförts på ett slagkraftigt sätt. Det har därvid betonats att snabbvinet blir billigt i förhållande till det vin som säljs på Systembolaget. Vidare har framhållits att det går snabbt och enkelt att tillverka. Snabbvinsatserna har fått en hel del gratisreklam i pressen.

Såvitt känt finns bara en tillverkare av snabbvinsatser i Sverige. Resten av satserna importerar. Det finns ett tiotal importörer som dominerar marknaden. Satserna säljs i dagligvaruhandeln, främst varuhus, i färghandeln och i specialbutiker samt genom postorderföretag. Postorderföretag säljer även separat råvaror för snabbtillverkning av vin.

I anslutning till satserna eller de separata råvarorna saluhålls även tillbehör såsom damejeanner, jäsrör, korkar, etiketter m.m. Denna kringhandel kan antas vara av stor betydelse för branschen.

Det är inte känt hur stor den totala hemtillverkningen av vin är. Omfattningen av den tillverkning som baseras på snabbvinsatser kan endast uppskattas. För att få en ungefärlig bild av omfattningen av försäljningen av snabbvinsatser har socialstyrelsens alkoholbyrå tagit kontakt med några av de större importörerna och försäljarna av sådana satser. Dessa har uppskattat försäljningen av snabbvinsatser i Sverige år 1978 till mellan 200 000 och 500 000 satser. En snabbvinsats beräknas ge omkring 20 liter vin. Av det angivna antalet satser kan således tillverkas mellan 4 och 10 milj. liter vin. Försäljningen av snabbvinsatser år 1979 har uppgivits till ungefär densamma som år 1978.

Då praktiskt taget alla de snabbvinsatser som säljs i Sverige importerar har uppgifter om importen av satser införskaffats från tullen. En skattning baserad på dessa uppgifter tyder på att den totala importen år 1979 av

snabbvinsatser var ca 500 000 satser. Som tidigare sagts kan av dessa satser tillverkas omkring 10 milj. liter vin. Som en jämförelse kan nämnas att Systembolagets hela försäljning av vin år 1979 var omkring 78 milj. liter.

I maj 1974 och november 1976 gjorde statistiska centralbyrån på uppdrag av riksskatteverket intervjuundersökningar som huvudsakligen gällde hembränning. En fråga i dessa undersökningar gällde dock hemtillverkat vin och lod: "Har Ni under de senaste 12 månaderna druckit hemgjort vin." I undersökningen från år 1974 besvarades den frågan med ja av 37 % och år 1976 av 41 %. Här innefattas emellertid även vin som tillverkats med den traditionella metoden där frukt och bär utgör utgångsråvaror. Samordningsorganet för alkoholfrågor har gett socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en liknande undersökning under hösten 1980.

2.4 Bestämmelser i Finland om hemtillverkning av vin

I Finland trädde nya bestämmelser om hemtillverkning av vin i kraft den 1 juni 1979. Bestämmelserna syftade till att få bort snabbvinsatserna och därigenom få en återgång till tillverkningsämnen med låg förädlingsgrad.

Enligt de finska reglerna och deras förarbeten får hemtillverkning av vin ske av färska eller torkade frukter, bär, rabarber och druvor. Dessutom får jäst, kemikalier och socker användas. Däremot är det inte tillåtet att använda saft, saftkoncentrat eller saftextrakt. Enligt en särskild föreskrift får inte aromgivande kemikalier användas (3 § alkohollagen).

Införsel, tillverkning, utbudande och saluförande av otillåtna tillverkningsämnen som sker i avsikt att de skall användas för olovlig framställning av vin, t.ex. saft och saftkoncentrat, är förbjuden. Förbjuden är också försäljning av färdigförpackningar som innehåller ämnen som inte får användas vid tillverkningen. Färdigförpackningar som innehåller uteslutande ämnen som får användas vid tillverkningen är dock tillåtna (91 § alkohollagen).

Det är straffbart att förleda till olovlig framställning av alkoholdryck genom att göra reklam för eller genom att eljest för allmänheten förevisa eller skylta med otillåtna tillverkningsämnen eller produkter. Det är även belagt med straff att göra reklam för, sälja eller sprida tryckalster som uppmanar till, ger handledning i eller förleder till olovlig framställning av alkoholdryck (91 a § alkohollagen).

Enligt uppgift har de finska reglerna medfört, inte att man blivit av med färdigförpackningar, men att dessa i allmänhet innehåller endast kemikalier. Några företag har marknadsfört förpackningar, som utom kemikalierna innehåller torkad frukt. Sådana förpackningar är dyrare och klumpigare än de tidigare och användningen av dem är besvärligare. De har enligt uppgift inte haft någon större försäljningsframgång.

2.5 Förslag till ändringar

Traditionell hemtillverkning med frukt och bär som råvaror är förhållandevis omständlig. Den kräver ett visst mått av intresse och sakkunskap. Den kan inte förutses få stor omfattning och är närmast av hobbykaraktär. Den bör vara tillåten även i fortsättningen.

För hemtillverkning med hjälp av snabbvinsatser är dessa synpunkter inte alls giltiga. Tvärtom finns det viktiga alkoholpolitiska skäl som talar mot att en sådan tillverkning skall vara tillåten. Genom att satserna är lättillgängliga och enkla att hantera har snabbvinet kommit att svara för en beaktansvärd del av den totala vinkonsumtionen. Tillverkningen ligger helt utanför alkoholmonopolet och de styrmedel som det ger för att begränsa alkoholkonsumtionen. Försäljningen av snabbvinsatser inrymmer vidare enskilda vinstintressen, som enligt den gällande alkoholpolitiken inte bör få förekomma. Även fiskala intressen talar mot snabbvinsatserna.

Jag vill för egen del vidare nämna faran för att ungdomar med hjälp av snabbvinsatser gör eget vin och den risk för missbruk det medför när ungdomar får tillgång till en betydande mängd alkohol. Jag vill slutligen peka på att prishöjningar på systembolagets alkoholdrycker torde öka benägenheten att själv framställa alkohol, vilket minskar den alkoholpolitiska verkan av prisinstrumentet. Enligt min mening bör nu införas regler som syftar till att få bort snabbvinsatserna ur handeln.

Jag förordar därför att det i LTD införs ett förbud mot saluhållandet av färdigförpackningar för vintillverkning. Med färdigförpackningar avser jag inte bara förpackningar som innehåller alla ingredienser som behövs för vintillverkningen utan också sådana som innehåller jäst och kemikalier doserade i förhållande till varandra och till en viss utgångsråvara. Förbudet bör införas i en ny paragraf, 19 a §.

Enbart ett sådant förbud är emellertid inte tillräckligt. Även reglerna för själva hemtillverkningen bör ändras.

Den nuvarande 10 § LTD avser all vintillverkning inom landet. Det i paragrafen föreskrivna extrakt- och koncentratförbudet infördes med tanke på hemtillverkningen. Något behov av ett sådant förbud för annan vintillverkning finns inte med hänsyn till att sådan tillverkning alltid förutsätter särskilt tillstånd. Jag föreslår att lagrummet omformas så att det tar sikte endast på hemtillverkningen och att däri föreskrivs att färska eller torkade frukter, bär, rabarber eller druvor skall användas som råvaror. Dessa råvaror har låg förädlingsgrad, vilket också medför att tillverkningen blir omständlig och kräver ett visst mått av sakkunskap. Det blir därigenom inte tillåtet att som utgångsråvaror använda saft, saftextrakt eller saftkoncentrat.

För att druvorna, bären, frukten eller rabarbern skall vara de huvudsakliga utgångsråvarorna bör som hittills socker och honung få tillsättas endast i begränsad omfattning. Någon särskild lagregel som begränsar användandet

av socker och honung behöver inte införas. Hur mycket socker eller honung som får användas för att slutprodukten enligt 3 § LTD skall anses vara vin följer av den mångåriga praxis vartill socialstyrelsen hänvisat i sina föreskrifter till 3 §.

Förbudet enligt 10 § LTD att nyttja saft samt extrakt och koncentrat därav får till följd att även försäljningen och marknadsföringen av dessa produkter för vintillverkning kan angripas. Detsamma gäller t.ex. en försäljning av kemikalier för vintillverkning som åtföljs av tillverkningsanvisningar vilka utgår från saft som råvara. Försäljningen kan nämligen som jag tidigare nämnt utgöra medverkan till olovlig tillverkning av vin (34 § LTD). Vidare har marknadsdomstolen i några fall som kommit under dess prövning enligt marknadsföringslagen (1975:1418) bedömt en marknadsföring som otillbörlig och förbjudit den, när den inbjudit till eller skapat risk för lagbrott av konsumenten. För egen del vill jag understryka vikten av att marknadsdomstolen får tillfälle att pröva förfaranden inom förevarande område som kan strida mot marknadsföringslagen.

Sedan snabbvinsatserna blivit vanliga i handeln har hemtillverkarna vant sig vid kemikalier som förhöjer vinets kvalitet men även kan påskynda tillverkningen. Med hänsyn till att kemikalierna förekommer i handeln för andra ändamål och eftersom det vore mindre följdriktigt att tillåta traditionell hemtillverkning av vin men förbjuda medel som förbättrar vinets kvalitet, anser jag det inte lämpligt att nu i lagen generellt förbjuda användandet av kemikalier eller andra beredningsämnen. Å andra sidan är jag medveten om att hanteringen med snabbvinsatser inrymmer betydande ekonomiska intressen hos dem som tillverkar och marknadsför satserna. Det är därför risk för att man marknadsför kemikalier eller finner nya produkter för vintillverkning som gör att hemtillverkningen kommer att fortgå enligt metoder som motsvarar den med de nuvarande snabbvinsförpackningarna. För att få en återgång till den mera traditionella tillverkningen anser jag det därför motiverat att bemyndiga tillsynsmyndigheten, socialstyrelsen, att, om behov skulle visa sig föreligga, utfärda närmare föreskrifter som förhindrar att påskyndande beredningsämnen används vid hemtillverkning av vin. Jag tänker här bl. a. på kemikalier som avbryter jäsningen eller påskyndar klarningsprocessen. Det bör framgå av 10 § att ett beredningsämne inte får användas i strid mot sådana föreskrifter. Med stöd av marknadsföringslagen torde man kunna hindra reklamåtgärder för beredningsämnen som tillsynsmyndigheten funnit skäl att förbjuda vid hemtillverkning. I den finska alkohollagen har man infört ett förbud mot att använda särskilda tillsatser – essenser o. dyl. – som är avsedda att ge vinet en viss smak. Jag anser inte att det är oundgängligt att införa ett motsvarande förbud i Sverige. Möjligheten bör emellertid hållas öppen att göra det om det skulle visa sig påkallat för att skärpa åtgärderna mot snabbvinstillverkningen. Jag förordar därför att socialstyrelsen ges befogenhet att utfärda föreskrifter även i fråga om sådana tillsatser.

På det sätt som jag nu har föreslagit bör man kunna stoppa saluhållandet av snabbvinsatser och motverka den hemtillverkning som inte utgår från egen eller köpt frukt som råvara.

Det är väsentligt att statsmakterna klart fastslår att vintillverkning med utgångspunkt från snabbvinsatser eller köpt saft inte längre är tillåten. Mot dem som genom marknadsföring av skilda produkter försöker locka enskilda att tillverka vin enligt metoder som inte är tillåtna, torde till följd av den nu föreslagna regleringen ingripanden kunna ske med åberopande av marknadsföringslagen. Tillståndsmyndigheten bör emellertid noggrant följa utvecklingen på området. Om tillverkningsreglerna i lagen inte skulle leda till den åsyftade återgången till en traditionell hemtillverkning har tillsynsmyndigheten, socialstyrelsen, möjlighet att med stöd av 10 § utfärda mera detaljerade föreskrifter om vilka beredningsämnen som får användas vid hemtillverkning av vin.

2.6 Förbud mot tillverkningsanvisningar i reklam

I Finland är det förbjudet att med tillverkningsanvisningar i reklam förleda till olovlig tillverkning av alkoholdrycker (91 a § alkohollagen). Alkoholbyrån har i sin promemoria anfört att ett sådant förbud i Sverige förutsätter ändring av tryckfrihetsförordningen, varvid byrån hänvisat till SOU 1974:91 s. 450-451.

Det kan nämnas att man i tidigare alkoholpolitiska sammanhang berört frågan om att ändra förordningen så att från tryckfriheten uttryckligen undantogs tryckta skrifter eller åtminstone reklam som innehåller anvisningar om hur man tillverkar alkohol (se KU 1973:23 och prop. 1974:139 s. 14, 15 och 24; jfr även massmedieutredningens betänkande SOU 1975:49 s. 174 f och s. 339 samt dir. 1977:71 om ny yttrandefrihetslag).

Ingripande mot tryckt skrift endast därför att den innehåller information om exempelvis metoder för tillverkning av vin eller spritdrycker kan inte göras enligt tryckfrihetsförordningen. Däremot torde man beträffande rena marknadsföringsåtgärder kunna ingripa enligt marknadsföringslagen (1975:1418) mot den som i sin marknadsföring i tryckt skrift uppmanar till olovlig alkoholtillverkning. En viktig förutsättning är dock att skriften har ett kommersiellt syfte dvs. att det är fråga om en ren reklamåtgärd. Det nu angivna förhållandet mellan marknadsföringslagen och tryckfrihetsförordningen belyses närmare i högsta domstolens avgöranden NJA 1975 s. 589 och 1977 s. 751.

Av vad jag förut har sagt framgår att marknadsföringslagen torde ge möjligheter till ingripanden mot reklamåtgärder som främjar en olaglig vintillverkning. Det oaktat vill jag för egen del inte utesluta att man bör överväga ett generellt förbud mot reklam för produkter som används vid alkoholtillverkning. Med hänsyn till frågans tryckfrihetsrättsliga aspekter

anser jag det emellertid inte lämpligt att nu komma med något förslag utan anser att erfarenheterna av de nu föreslagna åtgärderna bör avvaktas.

2.7 Ikraftträdande

De nu föreslagna reglerna bör träda i kraft en kortare tid efter det att de antagits av riksdagen. Jag föreslår att reglerna träder i kraft den 1 maj 1981. Jag är medveten om att försäljarna av vinsatser med hänsyn till den nuvarande hanteringens omfattning kan få vissa avvecklingsproblem. Med hänsyn till att det sedan lång tid varslats om åtgärder mot snabbvinsatserna anser jag emellertid en längre avvecklingstid omotiverad.

De föreslagna ändringarna kan inte anses vara av den vikt från allmän eller enskild synpunkt att lagrådets yttrande krävs.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom socialdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m. m

4 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m. m.

10 §

Den hittills gällande lydelsen av 10 § avser all vintillverkning. Förslaget berör endast hemtillverkning av vin. Något behov av det hittills gällande förbudet att använda extrakt och koncentrat av saft har inte ansetts finnas för den yrkesmässiga vintillverkningen.

Paragrafen kommer alltså i den föreslagna utformningen endast att beröra hemtillverkning av vin för eget behov. Tillsammans med 19 a § avses det få till följd att användningen av färdigförpackningar för vintillverkning (s. k. snabbvinsatser) kommer att upphöra och en återgång ske till den traditionella hemtillverkningen av vin.

Av lagrummet framgår att färska eller torkade frukter, bär, rabarber eller druvor skall användas som utgångsråvaror vid hemtillverkning av vin. Russin får alltså användas. En djupfrost vara får i detta sammanhang likställas med en färsk. Vid tillverkningen får inte som utgångsråvaror användas saft, saftextrakt eller saftkoncentrat. Saft utgör en mellanprodukt i den egna tillverkningen men köpt saft får inte användas för hemtillverkning av vin. Socker och honung förutsätts som hittills få användas endast i begränsad utsträckning. I hur mycket socker som får tillsättas för att slutprodukten enligt

3 § LTD skall anses vara vin följer av den mångåriga praxis, vartill socialstyrelsen hänvisat i sina föreskrifter till 3 §.

Av andra stycket följer ett bemyndigande för socialstyrelsen att ge föreskrifter om i vilken mån kemikalier och andra sådana beredningsämnen får användas vid hemtillverkning av vin. Ämnen som förkortar tillverkningsproceduren kan förbjudas av socialstyrelsen. Sådana ämnen kan vara kemikalier som bl. a. avbryter jäsningen eller påskyndar klarningsprocessen. Detsamma gäller essenser och dylika tillsatser, avsedda att ge vinet en annan smak än som följer av de använda råvarorna och jäsningsproceduren. Bestämmelserna har kommenterats i den allmänna motiveringen.

14 §

Här föreslås vissa ändringar i LTD, vilka inte har direkt samband med hemtillverkningen av vin. Det hittillsvarande första stycket i 14 § LTD innehåller bestämmelser om godkännande av kärl och behållare för malt- och läskedrycker. Syftet med bestämmelserna har varit att förhindra att skatt utgår med felaktigt belopp. De kan emellertid inte anses nödvändiga och kan därför utgå ur lagstiftningen.

Undantaget för export i det hittillsvarande första stycket har flyttats till ett nytt sista stycke.

16 §

Den hittillsvarande 16 § LTD föreskriver om anmälan till socialstyrelsen för den som ämnar tillverka lättöl eller läskedrycker för försäljning. Enligt 24 § skall socialstyrelsen utfärda bevis om att anmälan fullgjorts. Underlåten anmälan straffbeläggs i 33 §. Denna anmälningsskyldighet har ingen väsentlig alkoholpolitisk betydelse. Någon tillsyn av denna tillverkning sker i praktiken inte från socialstyrelsen. Dessutom föreligger enligt lagen (1977:306) om dryckesskatt en skyldighet att göra anmälan till riksskatteverket i fråga om skattepliktiga drycker. Bestämmelserna i LTD föreslås därför upphävida.

19 a §

Genom denna paragraf blir det förbjudet att i samma förpackning saluhålla flera separat förpackade ämnen för vintillverkning. Saluhållandet straffbeläggs i 31 §. Den som i samma förpackning säljer flera tillverkningsämnen, exempelvis saft jämte kemikalier, kan alltså straffas. Redan den som i en förpackning saluhåller flera separat förpackade kemikalier för vintillverkning gör sig skyldig till en straffbar gärning. Det är inte någon förutsättning att förpackningen innehåller saft eller någon annan vara som är otillåten enligt 10 § för att förpackningen skall vara förbjuden att saluföra. Utgångspunkten vid tillämpningen av förevarande lagrum är att i handeln

skall förekomma endast försäljning separat av de varor som får användas vid hemtillverkning av vin.

24 §

Ändringen är en följd av att 16 § har upphävts.

31–33 §§

Ändringarna är en följd av att 19 a § tillkommit, 14 § ändrats resp. att 16 § upphävts.

35 §

Enligt *första styckets* hittillsvarande lydelse synes inte redskap, kärl och emballage kunna förklaras förverkade annat än då de verkligen kommit till användning vid olovlig tillverkning. Föremål som uppenbarligen avsetts komma till användning har således inte ansetts kunna förklaras förverkade. Paragrafens lydelse har nu ändrats så detta blir möjligt, vilket ansetts särskilt viktigt vid verksamhet i s. k. illegala spritfabriker.

I *andra stycket* görs endast språkliga ändringar.

Tredje stycket innehåller en följdändring till 19 a §.

Fjärde stycket har ändrats för att möjliggöra delvis förverkande. I den före år 1978 gällande tillverkningslagen (1961:180) fanns denna möjlighet som alltså nu åter införs.

37 §

Genom ändringen i sista stycket öppnas möjligheten att delvis ådöma straffskatt.

5 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslaget till lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m. m.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden lagt fram.

Innehåll

Regeringens proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om ändring i lagen (1977:292) om tillverkning av drycker, m. m.	2
Utdrag av protokoll vid regeringsammanträde 1980-11-06	7
1 Inledning	7
2 Föredragandens överväganden	7
2.1 Inledning	7
2.2 Gällande ordning	9
2.3 Snabbvinsatserna	10
2.4 Bestämmelser i Finland om hemtillverkning av vin	11
2.5 Förslag till ändringar	12
2.6 Förbud mot tillverkningsanvisningar i reklam	14
2.7 Ikraftträdande	15
3 Upprättat lagförslag	15
4 Specialmotivering	15
5 Hemställan	17
6 Beslut	17